תורה אור השלם

וְלֹא תִּפֹב נְחֲלֶה לְבְנֵי יִשְׁרָאַל מִמְּטָה אָל מֵטָה כִּי אִישׁ בְּנְחֲלָת מֵטָה אֲבֹתִיו יִדְבְּקוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאַל:

. במדבר לו ז

כתיבי אפי׳ בר בריה ירית ליה לאב ואיכא סיבת נחלה משבטא דאמא לשבטא דאבא והבן שייך בתר האב לחודיה. תריץ הכי דלא מזהר קרא דכי תסוב דלא מזהר קרא דכי תסוב אלא בשעת נישואין דבשעת נישואין מזהיר דמנסבין לה כי היכי דלא תסוב אבל מן הבן והיורשין לא מזהיר הואיל דנישאת למשפחת אביה. ומקשי רב ואמה מיבעי ליה ומשני אע"ג דלא כתב בקרא ממשפחת מנזה אריה ואמה משמע הכי דכי האי גוונא קיימי נכסים כדקיימי קיימי וגלי רחמנא ממשפחת מטה אביה והוא הדין למשפחת ממשפחת מטה אביה ואמה הוה אמינא אפי׳ איפכא דאבא של בעל ממשפחת אמה של בת ואמו של בעל ממשפחת אביה של בעל ממשפחת אביה של בת דהשתא מתעקרא נחלה משום דבעל שייך אחר אביו קמ"ל דאיפכא לא אלא אביו משבט אביה ואמו משבט אמה כי היכי ואמו משבט אמה כי היכי דמתוקמי קראי שפיר: תנא בסבת הבן, ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה בסיבת הבן הכתוב מדבר כו'. ובהאי לישנא איכא למשמע בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל אבל באידך לישנא ליכא למשמע מינה כי אם בסיבת הבעל לחוד

כי מינסבא לשבטא דאבוה מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא כיון דלא אמר שכבר הוסבה ומשני דמנסבינן לה וכו׳ ועל פ״ה יש לתמוה שאין זה שיטת גמרא דרב פפא אקשי לאביי אברייתא ואביי לא מהדר מידי ועושה בעיא שלו בלשון קושיא ועוד

דמסיה אביי שכבר הוסבה לא אמרינן ולפירושו הוה ליה למימר ודלמא דהא מספקא ליה ואין בספרים ודלמא ועוד דבכל הספרים גרסינן אמר ליה אביי דמשמע דאקושיא דאקשי ליה רב פפא מהדר לשנויי: ה"ג ר"מ תניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה (אחר) הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר דכמו שזה בסיבת הבעל א גם זה בסיבת הבעלב דלפירוש הקונטרס לא אתי שפיר אמאי קרי

הך בסיבת הבן והך בסיבת הבעל והא תרוייהו איירי בין בסיבת הבן ובין בסיבת הבעל וזהו דוחק לומר דמשום דהאי תנא פתח בקרא דסיבת הבן והאי תנא פתח בקרא דסיבת הבעל קאמר הכי ולגירסת רבינו תם אתי שפיר הא דתניא בסיבת הבעל דתרי קראי מוקי להו בסיבת הבעל ותניא בסיבת הבן דקרא קמא מוקי בסיבת הבן ג' ועוד דלפ״ה הוה מלי למימר נמי דכ"ע מיהת קרא קמא בסיבת הבן מאי משמע: מכוייהו

ואמה מיבעי ליה אי כתיב הכי הוה אמינא אפילו איפכא קא משמע לן תניא בסבת הבן ותניא בסבת הבעל (6) תניא בסבת הבן יולא תסוב נחלה לבני ישראל מממה אל מטה בסבת הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסבת הבן או אינו אלא בסבת הבעל כשהוא אומר בולא תסוב נחלה מממה לממה אחר הרי בסבת הבעל אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה לבני ישראל מממה אל ממה בסבת הבן הכתוב מדבר תניא

משבט שמעון לשבט ראובן והכתוב הזהיר לנו ולא תסוב נחלה כלומר הזהרו בכל נשואי נשים שבשעת נישואין לא יוכלו לבא לידי הסבת נחלה לא שנא הסבת נחלת אב של אשה לא שנא הסבת נחלת אמה בתרוייהו איכא למימר דקפיד קרא שלא תסוב למטה אחר ולקמיה פריך הא בעל כרחך קרא קאמר למשפחת מטה אביה וגו' אבל למשפחת אמה לא חייש וכיוו דלא כם שייך שמעינן מינה דהאי לא מסוב לא קפיד אלא אנחלה שיורשת מאב ולאביי משנינן לה לקמן [לעיל ע"א] דאיכא למימר דמנסבין לה

אי הכי האי לאחד כו'. וה"פ אביי האי קרא דוכל בת יורשת נחלה [במדבר לו]

מספקא ליה אי דוקא קאמר לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה

אבל לשבט דאמה דידה לא חיישינן או דלמא בעינן נמי שיהא

ממשפחת אמה והאי דקאמר משפחת אביה לאו דוקא דהוא הדין

דבעינו שיהא ממשפחת אמה כדלקמן

במסקנא והכי קמבעיא ליה האי קרא

דוכל בת יורשת נחלה ממטות הא

אוקימנא [קיא.] ביורשת שני מטות שהיה

אביה משבט ראובן ואמה משבט

שמעון ומתו וירשתן זו הבת ואמרה

תורה לאחד ממשפחת מטה אביה

תהיה לאשה והוא שבט ראובן עכשיו

משתנשה לחחד משבט רחובן ותלד

בן ויירשנה בנה או תמות ויירשנה

בעלה הלא הבן ההוא או הבעל ההוא

לשבט ראובן מתייחסים למשפחת

אביו והנה נמנאת הנחלה שירשה

מאמה שהיתה משבט שמעוז הוסבה

א. מדכתיב למטה אחר וכדמפרש לה תלמודא ואזיל. שם. ב. כי ילמד ואזיד. פס. ב. כי יאנה סתום מהמפורש. ריטנ״א. אבל בהסבת הבן לא קפיד אבל בחסבת חבן לא קביר רחמנא דירך אמו הוא. למנ"ן, שאין ירושת הבן נחשבת כעקירה. לשנ"ל. ג. ובעינן בגמ' דכו"ע מיהת ממטה למטה אחר בהסבת הבעל הכתוב מדבר כלומר דבהך פסוקא . פשיטא להו טפי. ובאידר י לא פשיטא להו אי בהסבת לבתרייתא. רמנ״ן.

אי הכי האי לאחר ממשפחת ממה אביה

גברא דדמי לה שאביו מראובן ואמו משמעון: 4) ומשנינן דלמא שאני הסם שכבר הוסבה. כלומר לעולם אימא לך דקרא לא הפיד אם מוסבת נחלת אם למטה אחר שהרי בעל כרחך כבר הוסבה משעה שנפלה ירושת האם שמשבט שמעון לזו הבת שאביה משבט ראובן והיא מתייחסת למטה אביה נמצא שמעצמה הוסבה הנחלה של שמעון לשבט ראובן בלא נישואי הבת הלכך כי מנסבינן לה לאחד ממשפחת מטה אביה שפיר דמי ולא קפיד קרא אלא אנחלה שהיא יורשת מאביה שלא חוסב למטה אחר דההיא שיורשת מאביה כדקיימא קיימא דאכתי בחזקת שבט ראובן איתא לנחלה שהבת על שם שבט ראובן מתייחסת. ואביי פריך ודלמא שכבר הוסבה לא אמריטן כלומר בשביל שהוסבה קלח אין לנו לוחר לא חיישי חו אי מתעקרא לגמרי וחנסבינן לה לגברא דהוא משבט ראובן מאביו ומאמו ומתעקרא נחלת אם שירשה בת זו שהיא מנחלת מטה שמעון אין לנו לומר כן שהרי לא תסוב כתיב ובמדבר לון דמשמע לא תסוב על ידי נישואין כלל שאע"פ שהוסבה קלת לא נוסיף להסיבה יותר ולעקרה לגמרי אלא נעשה לה תקנה שלא תעקר לגמרי כדלקמן [לעיל ש"א] לפי שהיה יודע אביי שאפשר לעשות תקנה שלא תעקר נחלת האם כדלקמן הלכך פריך הכי ודלמא שכבר הוסבה לא אמריגן שאפשר בתקנה או דלמא קרא לא חייש לההיא הסבה דלא קפיד אלא שמנשא לאחד ממטה אביה אבל לאמה לא חייש: א"ל רב יימר לרב אשי. אמאי מספקא ליה לאביי אי אמריגן שכבר הוסבה או לא אמרינן הא ודאי מקרא שמעינן דאמרי׳ שכבר הוסבה דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב במדבר לין לאחד ממשפחת מטה אביה וגו' ולאמה לא חייש דאי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה שפיר דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב לאחד ממשפחת מטה אביה דהא השתא ודאי מיעקרא לגמרי נחלת אימא אלא אי אמרת לא אמרינן דכבר הוסבה כדקאמר אביי והלא כשניסת לאחד ממשפחת אביה כדכתב בקרא הא ודאי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אלא לאו שמע מינה דאמרינן שכבר הוסבה והלכך כי אמר רחמנא לא תסוב אירושת אב קאי אבל ירושה דאימא כבר הוסבה ולא חיישינן אם תעקר לגמרי: דמנסבינו לה כו'. אליבא דאביי קא משני דהכי קמיבעיא ליה מי אמרינן שכבר הוסבה כדמוכח קרא כדכתיב ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה דהשתא מיעקרא נחלה דאימא וכי כתיב לא תסוב אנחלת אב קא מזהר רחמנא ולא אנחלת אם או דלמא לא תסוב דוקא דאפילו בנחלת אם מזהר לן רחמנא ולא אמרינן שכבר הוסבה והאי דכתיב מטה אביה לאו דוקא אלא דמנסבינן לה לגברא שהוא דומה לה מכל וכל שאביו משבט ראובן כמותה ואמו משבט שמעון דוגמת האשה הזאת דהשתא ליכא עקירת נחלה כלל דבודאי נחלתה מאביה לא מיעקרא כלל דמשבט ראובן היחה והשתא נמי של שבט ראובן היא דבין בנה ובין בעלה מחייחסין על שבט ראובן ואע"ג דמעיקרא היחה משבט ראובן לגמרי והשמא נהפכה לאיש שמקצת משמעון שהרי אמו משמעון אין זו הוסבה שהרי לא אסר הכתוב ליקח לאיש משבע ראובן אשה משבט שמעון כדי שלא יירש הבן שהוא משבט אחר מלד אמו ואע"פ שנהפכה נחלת איש שכולו מראובן לבנו שמשבט שמעון מלד אמו ונחלת אמה של בת זו שמשבט שמעון לא מיעקרא כלל דאי ירית לה בעל שהוא משמעון מלד אמו ואביו מראובן או בנו נמלאת גם עתה הנחלה בחזקת איש שמקצת מאב ומקצת מאם כמו שהיתה בחזקתה שהיא מראובן ומשמעון^ט: אי הכי. דאשה היורשת ב' מטות בעינן נמי שתנשא לאיש שנולד מהנהו ב' מטוח ממשפחת מטה אביה ואמה מיבטי ליה אלא מדכתב מטה אביה לחוד שמעינן דלא קפיד קרא אעקירת נחלת אם לפי שכבר הוסבה ואכתי מאי איבעיא ליה לאביי: ומשני **אי כחב.** רחמנא הכי מטה אביה ואמה הוה אמינא אפילו איפכא אביו משמעון ואמו מראובן ואע"פ שאביה מראובן ואמה משמעון דסך"א לא קפיד קרא אלא שיהא הוא נמי מאותן שני מטות שלה בין באותו ענין בין למפרע דהשתא נמי לא מיעקרא לא נחלת אב ולא נחלת אם לגמרי דהא בהאי בעל איכא חד לד מראובן וחד לד משמעון ונמלאו שני הנחלות של שבט שמעון וראובן בחזקתן קיימי קמ"ל דוקא ממשפחת מטה אביה יהא עיקר היחס של בעלה שיהא נמי אביו משבט ראובן שאילו היה אביו משמעון אע"פ שאמו מראובן הרי הוסבה נחלת ראובן למטה שמעון שעיקר יחס הבן אחר אביו והבת אחר אביה ומדכתב לא תסוב ממילא שמעינן דמנסבינן לה גברא דאימיה נמי משבטא דאימא של זו כדי שלא תעקר נחלת האם יותר והיינו דמספקא ליה מעיקרא סוף סוף הא קא ממעקרא כו׳ אם לא תרצה לומר דמנסבינן לה גברא דאימיה משבטא דאימה ואבוהי משבטא דאבוה משום דקשיא לך מטה אביה ואמה מיבעי ליה וללא תסוב לא חיישת דלא איירי קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה אדרבה לא מסוב דוקא הוא ולא אמרינן שכבר הוסבה אבל מטה אביה לאו דוקא דהאי דלא כתב מטה אביה ואמה משום דהוה אמינא אפילו איפכא ולעולם מנסבינן לה לגברא דהוא נמי משבטא דאימה ולא מיעקרא נחלה דאימא וכיון דאיכא למימר הכי לא אמרינן שכבר הוסבה: **חניא בסיבת הבן חניא בסיבת הבעל.** כלומר אע"ג דאוקמינן להני חרי קראי לא מסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ולא מסוב נחלה ממטה למטה אחר תרוייהו בסיבת הבן ולשני לאוי כדקתני ואומר אפילו הכי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסיבת הבן ולתניינא בסיבת הבעל וקדייק לה לקמן מדכתב ביה למטה אחר ובן לאו אחר הוא אלא בבעל מיירי ומדבחרא בסיבת הבעל קמא בסיבת הבן ושני הברייחות תנו בסיבת הבן ותנו נמי בסיבת הבעל דבשני הברייחות מפרש להני מרי קראי ומוקמי חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל: ה"ג סניא בסיבה הבן וחניא בסיבת הבעל לא ססוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבם הכן הכסוב מדבר אסה אומר בסיבם הכן או אינו אלא בסיבם הבעל כשהוא אומר לא ססוב נחלה ממטה למטה אחר הרי הסיכם הבעל אמור הא מה אני מקיים לא ססוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבם הבן הכחוב מדבר

ן וְלֹא תִּפֹב נְחֲלֶה מִמְּשָׁה בְּנִתְלֶה מְמָשֶׁה לְּמְשֶׁה בְּנִי אִישׁ בְּנָתֲלֶתוֹ יִדְבְּקוֹ מְשׁוֹת בְּנִי בְּנָתֵלְתוֹ יִדְבְּקוֹ מְשׁוֹת בְּנִי יִשְׂרָאֵל: במדבר לו ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותניא בסיבת הבעל ולא תסוב כל"ל ותיבות ומו מפוצ כנייל ותיכות מניח בסיבת הבן נמחק: (2) רשב"ם ד"ה אי הכי וכו' וכיון דלא חייש שמעיק מינה: (ג) תום' ד"ה ה"ג ר"ת וכו' ממטה למטה מיטה למטה למטה למטה למטה בסיבת הבעל כל"ל ותיבות אחר הרי נמחק ונ"ב כך היא גירחת ר"ח חניא בחיבת הבו תנים בסיבת הבעל תנים יסן מנת הבן ולא תסוב נחלה בסיבת הבן ולא תסוב נחלה ממטה וכו' תניא בסיבת הבעל ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה בסיבת אחר הרי בסיבת הבעל הכתוב

מוסף תוספות